

АРХІТЕКТУРА СПА-ЦЕНТРІВ У СТРУКТУРІ МІСЬКОГО СЕРЕДОВИЩА

У роботі проаналізовано тенденції розвитку СПА-закладів. Визначено проблематику даного питання на території України. Розроблено класифікацію СПА-центрів за різними ознаками. Визначено найбільш перспективні райони будівництва СПА-закладів у межах та за межами міста, зокрема у Львівській області. Проаналізовано відмінності між міськими та заміськими СПА.

Ключові слова: СПА/SPA, СПА-центр, міське СПА, заміське СПА, класифікація СПА.

Постановка проблеми. Споруди, призначені для оздоровлення водою, відомі ще з часів Древнього Риму. Перші римські купальні споруджувалися поблизу природних термальних водоем, звідки й отримали свою назву: терми. Від терм беруть свій початок сучасні СПА-центри, невід'ємною рисою яких є наявність води в усіх її станах, як основного лікувального засобу.

За однією з найпоширеніших версій, СПА – це абревіатура латинської фрази «Sanus Per Aquam»(SPA) або «здоров'я через воду». Також СПА – це назва бельгійського міста-курорту в Арденах, що славиться своїми природними джерелами [1].

Вітчизняний досвід проектування оздоровчих і релаксаційних будівель і споруд на воді засновується на типології установ, яка не враховує особливості проектування та будівництва СПА-центрів. В Україні та країнах СНД на даний момент дослідження цієї проблеми відсутні. Існує потреба у розробці та дослідженнях СПА-центрів, як за набором послуг, так і величиною приміщень і їх функціональних взаємозв'язками, а також у визначенні поняття СПА-центру, як одного з типів громадських споруд.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розробкою різних аспектів проектування закладів відпочинку на воді займалися такі науково-дослідні інститути та проектні організації, як ЦНДІЕП курортно-туристичних будівель і комплексів, КиївЗНДІЕП, Київпроект, Курортпроект та ін.

На розробку теми вплинули наукові праці сучасних дослідників і архітекторів О.Карасьової [6], Д.Єжова [7], С.Ніканорова [8], О.Рогожнікової, С.Токарева [9] та ін.

Однак усі ці дослідження мають лише дотичне відношення до теми, що розглядається. Безпосередні дослідження такого типу громадських споруд, як СПА-центри, досі відсутні.

Мета статті. Проаналізувати перспективи розвитку спорудження СПА-закладів у межах України. Знайти суттєві відмінності між міськими та заміськими СПА-центрами. Зробити детальний аналіз міських СПА-закладів за рядом ознак і висловити гіпотези щодо перспективних територій розташування СПА-центрів у межах міста, області та країни. А також розробити гіпотези щодо ряду перспективних за функціональним призначенням та іншими ознаками видів міських СПА-центрів. Визначити актуальність дослідження даної теми та сформулювати ряд проблемних питань, які потребують вирішення.

Основна частина. Сьогодні індустрія СПА пропонує споживачам широкий спектр послуг, які формують класифікацію СПА-центрів за функціональним призначенням. Найбільш поширені види СПА-центрів, які споруджуються в межах міста – це СПА одного дня¹ та СПА-клуби²; за межами міста – курортний СПА-комплекс³ і медичний СПА-курорт⁴, однак більшість СПА є універсальними у цьому плані, тобто можуть розташовуватися як у межах міста, так і в курортній зоні, а саме: готель зі СПА-комплексом⁵, медичний СПА⁶, Фізкультурно-оздоровчий комплекс зі СПА-центром і Водно-розважальний комплекс зі СПА-центром.

Міське СПА є найбільш популярним у США та Росії. Умови та вимоги до міського СПА вищі, оскільки відсутній не лише природний лікувальний ресурс, а й не відбуваються зміни клімату. Фактична оздоровча дія системи СПА досягається за рахунок високотехнологічного професійного підходу та дизайну [2].

Продовжуючи розглядати міські СПА, варто зупинитися на розташуванні таких центрів у складі міської забудови. Будучи громадською спорудою, СПА-центри мають чотири варіанти розташування у забудові:

- окремо розташовані;
- вбудовані – це, як правило, будівлі, розташовані у перших і других поверхах житлових або офісних споруд. Приміщення під СПА-центри можуть бути як спеціально запроектовані, так і адаптовані;

---

¹ СПА-центри, що включають всі необхідні кабінети, які можна відвідувати одноразово в цілях профілактики або багаторазово, при проходженні курсу оздоровлення.

² Спортивні клуби, у структурі яких є всі необхідні кабінети СПА-центру.

³ Лікувально-профілактичний заклад, розташований безпосередньо біля відповідних природних джерел.

⁴ Медичний заклад, що надає СПА-послуги в якості підготовчих і реабілітаційних процесів, з обов'язковим проживанням упродовж усього періоду перебування.

⁵ СПА-комплекс у складі готелю, який функціонує як для відвідувачів готелю, так і для мешканців міста (допускається будь-яка форма відвідування – від одного дня до багатоденних програм).

⁶ Медичний заклад, що надає СПА-послуги в якості підготовчих перед медичними операціями або реабілітаційних після медичних операцій.

Проблеми розвитку міського середовища. Вип. 5-6. 2011.

- прибудовані. Такі СПА-центри є прибудованими до житлових або інших споруд. Приміщення можуть бути як спеціально запроєктовані, так і добудовані під час реконструкції;
- вбудовано-прибудовані.

Міські СПА-центри, як і більшість закладів громадського обслуговування повсякденного та періодичного використання, мають радіус обслуговування 500 м у зв'язку з наявністю в їх структурі приміщень для фізкультурно-оздоровчих занять [3].

Перспективними місцями розташування міських СПА-центрів (на прикладі Львова) можуть бути (рис. 1):

- спальні райони (Сихів, Рясне, Топольна, Пасічна, Винники, Скнилів);
- центр міста (Галицький район і прилеглі до нього вулиці);
- центри торгівлі регіонального значення (комплекси продуктових, промислових і будівельних гіпермаркетів с. Соکیلники, вул. Городоцька, вул. Виговського).

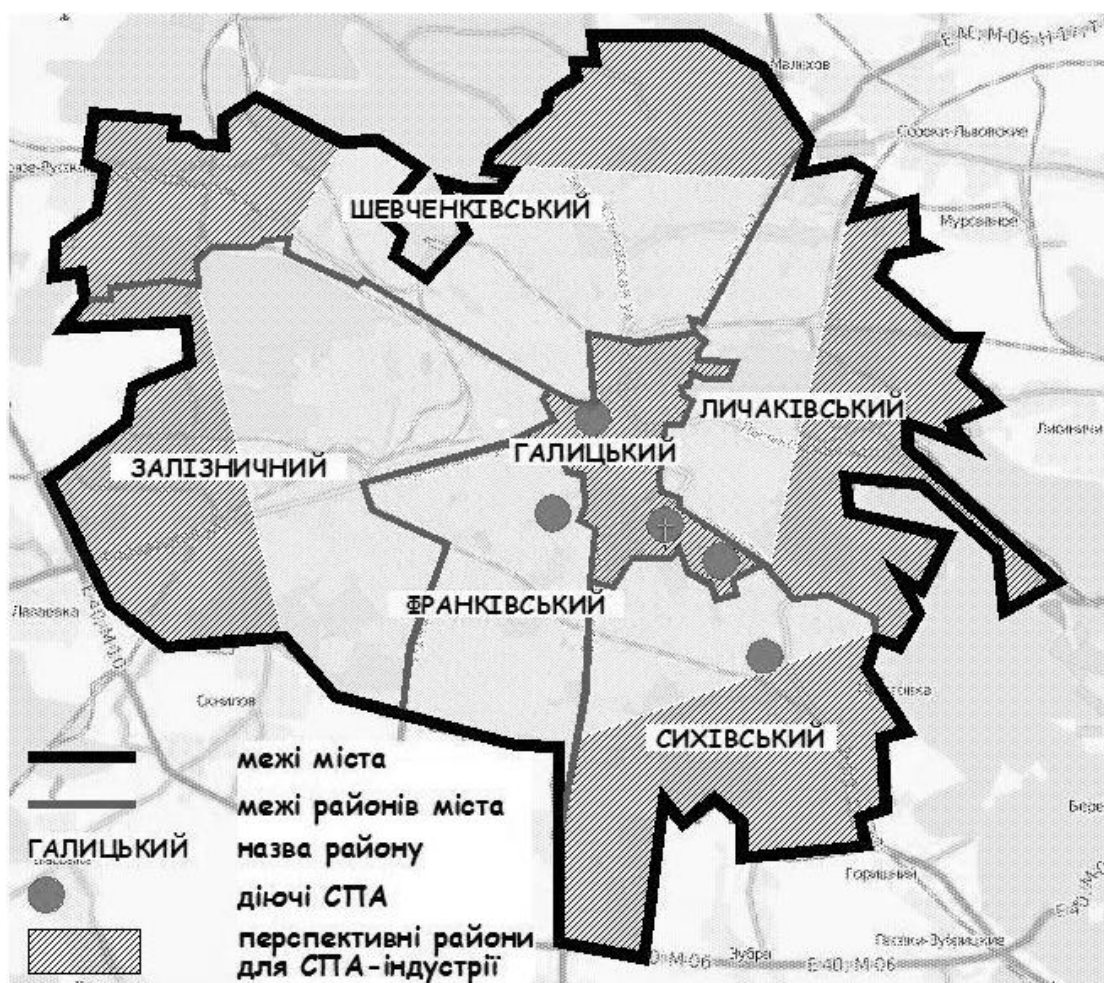

Рис. 1. Перспективні райони розташування міських СПА-центрів на прикладі міста Львова

Проблеми розвитку міського середовища. Вип. 5-6. 2011.

Заміські СПА, створені на базі лікувально-оздоровчої місцевості, розташовуються на території, яка має природний лікувальний чинник, кліматичні умови, що сприяють проведенню СПА-програм [2].

За видом природних джерел, які використовуються для лікування, СПА-центри поділяються на: центри таласотерапії⁷, бальнеологічні центри⁸, термальні курорти⁹. Всі ці три типи об'єднує їх приналежність до заміської курортної зони. За функціональним призначенням такі центри можуть бути складовими медичного СПА-курорту чи курортного СПА-комплексу або ж можуть бути об'єднані з готельним блоком в один комплекс.

З вищенаведених тверджень можна побачити, що міські СПА мають ряд суттєвих відмінностей від СПА-центрів, розташованих у заміській зоні. Для більш детального розгляду цього питання пропонується таблиця відмінностей міських і заміських СПА-закладів (табл. 1).

Таблиця 1

Таблиця відмінностей міських та заміських СПА-закладів
за рядом типологічних ознак

МІСЬКІ СПА	ЗАМІСЬКІ СПА
<i>за розташуванням у складі забудови переважають:</i>	
– вбудовані – прибудовані – вбудовано-прибудовані	– окремо розташовані
<i>за функціональним призначенням переважають:</i>	
– СПА одного дня – СПА-клуби	– Курортні СПА-комплекси – Медичні СПА-курорти
<i>за площею переважають:</i>	
малі < 1000м ²	середні та великі > 1000м ²
<i>за річною пропускною спроможністю переважають:</i>	
< 9000 чоловік	> 9000 чоловік
<i>за вмістимістю (одночасним перебуванням людей) переважають:</i>	
< 30 чоловік	> 30 чоловік
<i>за загальною площею на одну людину переважають:</i>	
> 33 м ²	< 33 м ²

⁷ Заклади, які використовують у процедурах з догляду за тілом морську воду, водорості та морські гязі у поєднанні з морським кліматом.

⁸ Заклади, які розташовані поблизу мінеральних джерел і в лікувальних цілях використовують різноманітні мінеральні води.

⁹ Заклади, які використовують для лікування відвідувачів термальні води та розташовані поблизу природних термальних джерел.

Окремим типом є СПА, розташоване у структурі готелю, що передбачає в основному експрес-СПА-процедури для клієнтів, що потребують відпочинку після екскурсійного дня або ділових зустрічей [2]. Намагаючись залучити якомога більше туристів, майже всі вітчизняні готелі високого класу почали активно розвивати напрям СПА. Так, за 2009 р. на території України було відкрито десять нових СПА-об'єктів. За даними Української СПА Асоціації, найпопулярнішими регіонами СПА-туризму в Україні є Крим і Карпати. Саме там зосереджено найбільшу кількість СПА-готелів. Беззаперечним лідером серед них залишається Трускавець. Українська СПА Асоціація провела маркетингове дослідження та з'ясувала, що в Україні налічується близько 150 СПА-центрів і 80 СПА-готелів. Найбільшою популярністю серед вибагливих клієнтів із високими статками користуються курорти з природними джерелами (Саки, Моршин, Миргород, Трускавець, Східниця) [5].

Як показали дослідження, перспективними місцями розташування заміських СПА-центрів у Львівській області є:

- мінеральні курорти (Східниця, Трускавець, Моршин, Немирів);
- гірськолижні курорти (Славсько, Сколе, Розлуч, Тисовець).

Прикладом перспективного вітчизняного СПА-курорту є Трускавець, розташований у передгір'ї Східних Карпат на висоті 350-400 м над рівнем моря. Основу курортних ресурсів тут складають мінеральні води. На сьогодні Трускавець як курорт розвивається динамічніше, ніж інші водні курорти України. Його особливістю є те, що, крім лікування, тут пропонуються оздоровлення та СПА-програми, спрямовані на омолодження й очищення організму людини [2].

Розглядаючи тенденцію розвитку СПА-індустрії в Україні, варто зазначити, що структура будівництва нових СПА-центрів виглядає так:

- 40% – СПА одного дня, а також СПА-зони при фітнес-клубах;
- 20% – міські СПА при спальних районах;
- 20% – СПА-центри при готелях;
- 20% – курортні СПА.

Географічно ж нові великі СПА-центри та СПА-готелі з'являються, насамперед, у містах-мільйонерах і поблизу них, у Криму та гірських місцевостях Західної України.

Що ж до столиці та великих міст, тут домінуючим форматом будуть СПА одного дня – комплекси площею від 200 кв.м, розташовані поруч із місцем роботи (у центрі міста) або проживання (перший поверх новобудови), з пропозицією найбільш популярних естетичних і оздоровчих послуг [4].

Висновки. Оцінюючи ступінь розвитку українського ринку СПА-індустрії, слід відзначити наступні особливості:

- споживач даного виду послуг демонструє велике зростання попиту;
- найпопулярнішим серед інвесторів у СПА-бізнесі є формат міських СПА одного дня та курортних СПА-комплексів;
- географічно найперспективнішими регіонами спорудження СПА-центрів в Україні є Кримське узбережжя та гірські місцевості Західної України;
- найбільш сприятливими районами для розвитку міських СПА є спальні райони та центр міста;
- економічно найвигіднішими регіонами для заміських СПА є мінеральні та гірськолижні курорти.

Список використаних джерел

1. Оксфордський словник англійської мови в 20 т. / [уклад. Джон Сімпсон та ін.]. – 2-ге вид. – Лондон : Видавництво Oxford University Press, 1989. – Т.16. – 1989. – 86 с.
2. Єжов В.В. СПА-технології у відновлювальній медицині та курортології: стан та перспективи розвитку в Україні [Електронний ресурс]: за даними всеукраїнського соціального проекту «Курорти та санаторії України» – 2010. – Режим доступу: <http://sankurort.ua/uk/4/22/31/>
3. Лінда С.М. Архітектурне проектування громадських будівель і споруд / Лінда С.М. – Львів : Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2010. – 24 с.
4. Кучмистий С. Розвиток SPA в Україні. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.spa-in-ua.com/UserFiles/File/PDF/Industriya_Spa.pdf
5. Белінська Ю. Патріотичний туризм / Ю. Белінська // Business Class. – 2010. – №5(23).
6. Карасьова О.М. Архітектурно-планувальна організація малих готелів в умовах природних комплексів: Дис. канд. архітектури: 18.00.02 / Карасьова Ольга Михайлівна. – К., 2009.
7. Єжов Д.В. Основи формування архітектури водно-розважальних комплексів.: Дис. канд. архітектури: 18.00.02 / Єжов Дмитро Валентинович. – Одеса, 2008.
8. Ніканоров С.О. Принципи формування водно-туристичних комплексів в умовах Причорномор'я України: Дис. канд. архітектури: 18.00.02 / Ніканоров Сергій Олександрович. – К., 2009.

9. Токарев С.О. Функціонально-планувальна організація санаторно-реабілітаційних комплексів (в умовах бальнеологічних курортів): Дис. канд. архітектури: 18.00.04 / Токарев Сергій Олександрович. – К., 1997.

Аннотация

В работе проанализированы тенденции развития СПА-учреждений. Определена проблематика данного вопроса на территории Украины. Разработана классификация СПА-центров по разным признакам. Определены наиболее перспективные районы строительства СПА-учреждений в пределах и за пределами города, в частности в Львовской области. Проанализированы отличия между городскими и загородными СПА.

Ключевые слова: СПА/SPA, СПА-центр, городское СПА, загородное СПА, классификация СПА.

Annotation

The tendency of SPA development is analyzed in this work. The problematic of this question on the territory of Ukraine is defined. The classification of SPA-centers according to different factors is developed. The most available regions for urban and suburban SPA building, particularly in Lviv region, are defined. The differences between urban and suburban SPA-centers are analyzed.

Keywords: SPA, SPA-center, urban SPA, suburban SPA, SPA classification